

STATENS VA-NÄMND

BESLUT

2013-10-17
Stockholm

BVa 76

Va 96-97/11

SÖKANDE

1. T och G M
Ombud för G M: T M

2. U och A E
Ombud för A E: U E

MOTPART

Norrtälje kommun

TILLIKA

**GENSÖKAN-
DE**

Ombud: kommunjuristerna E F och F C
samma adress

SAKEN

Ansvar för avloppspumpar

VA-NÄMNDENS AVGÖRANDE

Va-nämnden fastställer att Norrtälje kommun ska svara för underhåll och förnyelse av LTA-enheterna på sökandenas respektive fastigheter Furusund 2:116 och Furusund 2:104.

Kommunens yrkande om återbetalning av medgiven, taxenlig avgiftsnedsättning vid fastigheternas anslutning till den allmänna va-anläggningen, lämnas utan bifall.

BAKGRUND, YRKANDEN M. M.

T och G M äger fastigheten Furusund 2:116 och U och A E äger tillsammans fastigheten Furusund 2:104, vilka båda fastigheter ligger inom verksamhetsområdet för Norrtälje kommuns allmänna vatten och avloppsanläggning. Genom särskilda avtal med kommunen har dåvarande fastighetsägare vid anslutning till kommunens avloppsnät som utförts som ett LTA-nät dvs. trycksatts, bl.a. åtagit sig att svara för tillsyn, drift, underhåll och förnyelse av den pumpenhet som kommunen införskaffat och levererat till fastigheterna och som i samband med installationen enligt avtalet övertagits av fastighetsägarna (beslutsbilaga 1-2). U och A [REDACTED] har ingått ett sådant avtal som undertecknats av dem år 2001 och av kommunen år 2002 medan T och G M tagit del av avtalet undertecknat av kommunen och tidigare fastighetsägare år 2002 först sedan de senare köpt sin fastighet och flyttat till Furusund år 2006. - I enlighet med avtalen har kommunen reducerat anläggningsavgiften vid anslutning till LTA-systemet med 8 750 kr per fastighet.

T och G M och U och A E har, som de slutligt får förstås ha bestämt sin talan, yrkat fastställt att Norrtälje kommun beträffande deras fastigheter ska svara för tillsyn, drift, underhåll och förnyelse av avloppspumparna och att avtalen i dessa avseenden inte vidare ska gälla.

Kommunen har bestritt yrkandena.

Om Va-nämnden skulle finna att avtalen är oskäligen och att kommunen framgent ska svara för kostnaderna för LTA-installationerna har kommunen yrkat att sökandena ska förpliktas att återbetala den reduktion av anläggningsavgiften som de erhöll i samband med erläggandet av anläggningsavgiften jämte ränta på beloppet enligt 2 och 5 §§ räntelagen från och med datum för anläggningsavgiftens betalning.

T och G M och U och A E har, som det får förstås, i första hand hävdatt att kommunens yrkande om återbetalning ska avvisas och, om yrkandet tas upp till

prövning, bestritt detsamma samt invänt att förutsättning för att påföra ränta enligt räntelagen inte föreligger.

PARTERNAS UTVECKLING AV TALAN

U och A E har anfört: De hade redan flyttat in när avtalet skrevs. Tilläggsavtalet kom genom utskick med posten till dem. De kompenserades med 8 750 kr och i övrigt fick de betala enligt gängse va-taxa. Alla var då glada för avgiftsreduktionen och insåg inte att det skulle bli problem med pumparna. Kommunen köpte in pumparna men i och med avtalet så övertog de äganderätten och ansvaret för sin pump. Man var tvungen att ansluta till den allmänna anläggningen. Utbyggnad till fastighetsgränsen kostade 137 000 kr och in till huset 25 000 kr. Det har varit problem med pumparnas funktion i området. Pumparna har skurit och haft elfel. Många har haft kostnader som överstiger den erhållna reduktionen. Efter tio år har beloppet ”ätits upp” av pumphaverier och liknande. De fick själva ett fel på pumpens backventil då den fastnade i öppet läge och inte föll ned som den skulle. Efter försök att själva lösa problemet fick de lov att kontakta Flygts pumpar som gav U E en ritning utvisande hur pumpen kunde ändras. De hade inte trott att de skulle behöva ta hand om pumpen på det sättet utan litat på leverantörens uppgifter om en livslängd på 40 år. Monteringen av en extra backventil har hittills kostat dem 10 000 kr. När systemet infördes informerades kommunen om att någon service knappast behövdes på pumparna. Kommunen ansåg antagligen på grund av informationen från Flygt att systemet skulle vara ”underhållsfritt”. Så är dock inte fallet. Avloppsbrunnarna och pumparna kräver tillsyn och rengöring. Fastighetsägarna har blivit erbjudna serviceavtal från en fristående firma för underhåll till en kostnad av 2 450 kr per år. I denna kostnad ingår ej reparationer och utbyte av något som gått söder. Även med tanke på dessa årliga kostnader förefaller kommunens reduktion av anläggningsavgiften löjligt låg. - En granne som inte har kommunalt vatten och avlopp har inte heller skrivit på något avtal. Om grannen nu kopplar på kommunalt vatten och avlopp kommer kommunen att ta ansvaret för dennes pump medan de, som bor på andra sidan staketet, enligt avtalet själva får stå för pumpen. De får också en sämre ställning än grannen vid försäljning av fastigheterna på grund av pumpåtagandet i avtalet. Olika bestäm-

melser kommer alltså att gälla för fastighetsägarna i området beroende av när anslutning sker och efter vilken lag.

Det som framgår av avtalet strider mot en skälig och rättvis avgiftsfördelning och även mot 36 § avtalslagen. De hade inte någon överblick över att avtalet skulle gälla för all framtid. Så långt tänkte de inte. De anser att man bör kunna jämka avtalet om inte vattentjänstlagen kan åsidosätta de gamla avtalen.. Beträffande rekvisitet ”senare inträffade förhållanden” som framgår av 36 § i avtalslagen så vill de hänvisa till att en ny lag har tillkommit att pumparna har havererat och att det finns ett särskilt konsumentskydd. Som konsumenter har de en underlägsen ställning i avtalsförhållandet.

T och G M har tillagt: De flyttade in i huset i Furusund år 2006. De har inte haft några egentliga problem med sin pump fränsett att den börjat larma vid några tillfällen. De var inte medvetna om avtalet med kommunen förrän kommunen hänvisat till detta . Säljaren av huset hade inte lämnat någon information om förekomsten av avtalet. De undrar om de alls omfattas av vattentjänstlagen på grund av avtalet och om de alls kan be kommunen om hjälp när avtalet finns. Att byta pump kostar ca 25 000 kr.

Kommunen har anfört: Avtal ska hållas och de förutsättningar som fanns när avtalen ingicks ska gälla. När Furusund skulle inordnas i verksamhetsområdet var det inte självklart hur va-frågan tekniskt skulle lösas. Rättsläget var vid denna tid oklart eftersom Va-nämnden och Miljööverdomstolen hade ett delvis olika synsätt. Vid en självfallslösning hade man varit tvungen att spränga mycket i Furusund och ett LTA-system var en billigare lösning. Enligt uttalande av Miljööverdomstolen i en dom 12 maj 1999 i mål nr 62-99 fick en kommun för att freda sig mot framtida ersättningsanspråk avseende installerade LTA-pumpar träffa avtal med fastighetsägarna. I och med att Miljööverdomstolen angivit ”att kommunen inte utan en överenskommelse med respektive fastighetsägare genom ett engångsavgift ska kunna freda sig från alla framtida ersättningsanspråk för underhåll och förnyelse” träffade Norrtälje kommun avtal med berörda fastighetsägare i Furusund. Förutsättningarna för pumpsystem skrevs in i ABVA och togs även in i va-taxan. Till systemet anslöts 138

fastigheter och kommunen träffade avtal med respektive fastighetsägare och framräknade ett schablonavdrag på anläggningsavgiften med 8 750 kr. – På dessa avtal är 36 § avtalslagen och 11 § lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden inte tillämpliga. Avtalen är inte oskäligen. Kriterierna i dessa paragrafer är inte uppfyllda. Fastighetsägarna har fått skälig kompensation i avtalen. I propositionen anges inte någonting om hur den nya lagen ska förhålla sig till avtal om LTA-pumpar. Vattentjänstlagen har inte retroaktiv verkan eftersom ingenting sagts om detta i övergångsbestämmelser eller i propositionen till lagen.

De flesta av de pumpar som kommunen inköpte från Flygt fungerar bra. Fastighetsägarna har underhållsskyldighet och kommunen kan inte lastas för bristande underhåll. Att vissa pumpar havererat kan vara ett konstruktionsfel eller bero på bristande handhavande. Man måste förstå att det inte går att spola ned vad som helst i toaletterna. I andra områden där kommunen har ansvaret för LTA-anläggningar har man t.ex. hittat sådant som strumpbyxor, tamponger och kattsand som spolats ned. De fastighetsägare som där påvisats ha åsamkat haverier eller andra skador i anläggningen genom handhavandefel får själva svara för kostnaden för återställandet. Leverantören har beräknat en pumps medellivslängd till 20 år. Rent teoretiskt räcker den ekonomiska kompensationen till ett totalt pumpbyte med en sammanlagd livslängd på 40 år. Leverantören har angivit att det rimliga torde vara att pumpen endast behöver renoveras till en sammanlagd kostnad av 4 000 kr och inte bytas ut.

VA-NÄMNDENS SKÄL

Enligt 19 § första stycket lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster - vattentjänstlagen - ska huvudmannen ordna de pumpar och andra särskilda anordningar som behövs på en fastighet för att denna ska kunna använda den allmänna va-anläggningen om behovet av anordningarna beror på den allmänna va-anläggningens konstruktion eller utförande.

I den vid tiden för avtalens ingående gällande lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (1970:244) fanns inte någon motsvarighet till bestämmel-

sen i 19 § vattentjänstlagen. När den nya tekniken med trycksatt avloppssystem började bli vanligare under 1980/90-talen och denna krävde vad som då kallades LPS-pumpar (i dag vanligen LTA), placerade på fastighetens sida om den upprättade förbindelsepunkten och därmed ingående i va-installationen, uppkom frågan vem som skulle svara för pumpkostnaden. I flera avgöranden konstaterade Va-nämnden att då gällande va-lag inte gav stöd för att mot huvudmannens bestridande ålägga denne något kostnadsansvar för pumpen, dess underhåll eller förnyelse inne på tomtmark. Eftersom det dock inte kunde anses förenligt med kravet på en skälig och rättvis avgiftsfördelning att vissa fastighetsägare dels skulle behöva betala för pumpanordningarna som behövdes för den allmänna va-anläggningens funktion och dessutom full avgift enligt va-taxan, fann nämnden att fastighetsägare, efter omständigheterna, kunde kompenseras med en sänkt va-avgift. Dåvarande Vattenöverdomstolen och senare Miljööverdomstolen ansåg emellertid i några avgöranden att ett ansvar för pumpanordningarna inne på tomtmark direkt kunde åläggas huvudmannen på grund av pumpinstallationernas funktionella samband med den allmänna avloppsanläggningen och svårigheterna att vid en avgiftsnedsättning bedöma dess storlek beroende på osäkerheten beträffande framtida kostnader för pumparna och deras livslängd.

I nu aktuella mål har kommunen åberopat ett avgörande av Miljööverdomstolen från år 1999 där fastighetsägarna kompenserats genom ett engångsavdrag på anläggningsavgiften för pumpenheten samt underhåll och förnyelse av denna men där domstolen uttalade att kommunen inte, utan en särskild överenskommelse med fastighetsägarna, kunde räkna med att freda sig från alla framtida ersättningsanspråk för underhåll och förnyelse. Genom att anläggningsavgiften i nu aktuella mål ostridigt nedsatts med 8 750 kr och avtalen med fastighetsägarna i Furusund ingåtts synes kommunen anse att man fredat sig mot alla anspråk från fastighetsägarna för all framtid och att de jämningsmöjligheter som bl.a. avtalslagen erbjuder inte skulle vara tillämpliga i detta fall.

Va-nämnden gör följande bedömning.

De ifrågavarande avtalen ingicks med fastighetsägarna år 2002 när de kommit att omfattas av verksamhetsområdet för vatten och avlopp och således före ikraftträdandet av nu gällande vattentjänstlag. Som framgått var rättsläget vid den tiden något oklart angående huvudmannens skyldighet att svara för underhåll och förnyelse av pumpinstallationerna i ett LTA-system.

Miljööverdomstolen hade dock i flera avgöranden funnit att huvudmannen redan då kunde åläggas en sådan skyldighet och många huvudmän valde också vid den tiden att, i enlighet med dessa domstolsavgöranden, påta sig ett sådant ansvar genom överenskommelser. I Svenskt Vattens normalförslag till allmänna bestämmelser för brukande av kommuns allmänna va-anläggning (ABVA 85 i uppdateringen från januari 2002) togs också in ett förslag till bestämmelse rörande just LTA-system varav framgick att om huvudmannen inte bestämde annat så skulle huvudmannen tillhandahålla pumpenheten och vara ägare till densamma. Även underhållet med till- och fränkoppling av enheten skulle huvudmannen svara för enligt bestämmelsen.

Norrtälje kommun valde vid denna tid att inte påta sig något ansvar för pumpenheterna utan ingick de kompletterande avtalen med fastighetsägarna som innebar viss avgiftsreduktion i ett engångsbelopp och att äganderätten till pumparna efter installation övergick till fastighetsägarna som sedan fick det fulla ansvaret för underhåll och förnyelse av dessa i framtiden. Avtalen är standardiserade, förtryckta av kommunen upprättade handlingar som skickades ut till fastighetsägarna för underskrift. Ingenting tyder på att några individuella förhandlingar i egentlig mening hölls med fastighetsägarna. Till skillnad från kommunen torde dessa haft små insikter och möjligheter att bedöma rättsläget vid denna tid med de överrättsavgöranden som ålade kommunen en skyldighet att svara för pumparna. De svårigheter som framhållits av domstolarna att bedöma pumparnas livslängd och därmed kostnaderna för underhåll och förnyelse torde också i hög grad ha gällt för fastighetsägarnas förmåga i detta fall att göra en realistisk bedömning i dessa hänseenden. De måste i förhållande till kommunen anses ha haft en klart underlägsen ställning i avtalsförhållandet. - Avtalsinnehållet vad gäller engångsersättningen, ansvaret för pumparna och deras förnyelse är emellertid, liksom i övriga delar, endast ett återgivande av vad som intagits i va-taxa och ABVA år 2002 och vad som följde av gällande

lag. Avtalen ger närmast intrycket av att bekräfta rättsförhållandet mellan parterna på grundval av ABVA och va-taxan och kan mot denna bakgrund knappast tillmätas någon egentlig självständig betydelse.

Enligt vid den tiden gällande 1970 års va-lag (1970:244) framgick vidare av 28 § att huvudman för allmän va-anläggning endast kunde avtala med fastighetsägare ” om sådan va-fråga som ej regleras i allmänna bestämmelser eller taxa”. Rättsförhållandet mellan huvudman och brukare skulle i princip grundas på lagens regler och på taxa och allmänna bestämmelser som beslutades av huvudmannen och som utan särskild överenskommelse skulle gälla mellan parterna. Lagreglernas starkt offentlighetsrättsliga karaktär medförde att utrymmet för avvikelser genom avtal var ytterst begränsat. Motsvarande bestämmelse återfinns i 38 § vattentjänstlagen. Bestämmelsen i 28 § var enligt uttalande av departementschefen (prop. 1970:118 s. 151) att förstå som ett förbud mot avtal i fråga som reglerats i allmänna bestämmelser eller taxa. Ett sådant avtal blev utan verkan enligt departementschefen. När taxan och de allmänna bestämmelserna i Norrtälje kommun senare ändrades med anledning av ikraftträdandet av vattentjänstlagen kom innehållet i de kompletterande avtalen i nu aktuella mål att strida mot den offentlighetsrättsliga regleringen av ansvaret för LTA-pumparna och avtalen kom därför att förlora den betydelse de eventuellt tidigare kan ha tillmätts. Ingenting i avtalen visar heller på att dessa ens avsetts bestå vid förändring av taxa och ABVA (jfr. även skälen i Vattenöverdomstolens dom 1984-11-14, DTVA 33, mål nr TVa 17/84 samt Qviström, Vattentjänstlagen s. 95 - 96).

Med den nya vattentjänstlagen har som framgått huvudmannen ålagts att ordna LTA- pumparna på fastigheterna inklusive underhåll och förnyelse av dessa och taxan och ABVA i Norrtälje kommun har anpassats till dessa nya lagkrav så att fastighetsägarna inte längre åläggs något ansvar i dessa hänseenden. Varnämnden finner att ansvaret för underhåll och förnyelse av pumpanläggningarna på sökandenas fastigheter i enlighet med nu gällande lagstiftning och ABVA ska åligga kommunen. Att de i målen företedda avtalen ingåtts ändrar inte denna bedömning. Den löpande tillsynen har dock

sökandena som fastighetsägare att svara för liksom att anmäla driftstörningar till kommunen

Kommunen har emellertid i detta läge yrkat återbetalning av den medgivna avgiftsreduktionen jämte ränta.

Huvudmannens tillämpning av tidigare gällande möjligheter till kompensation för fastighetsägarna medför inte rätt till återbetalning av avgiftsnedsättningen enligt då gällande va-taxa när lagstiftningen senare ändras. Något sådant är inte heller förutsatt i övergångsbestämmelserna till den nya lagen.

Sökandenas yrkanden ska bifallas på så sätt att en skyldighet fastställs för kommunen att svara för underhåll och förnyelse av pumparna på deras fastigheter.

Kommunens yrkande om återbetalning av avgiftsreduktionen på 8 750 kr jämte ränta lämnas utan bifall.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Se bilaga 3

På Va-nämndens vägnar

Kurt Ståhl

Va-nämnden: ordförande Kurt Ståhl samt ledamöterna Jörgen Hanaeus, Åke Sjögren, Karl-Gunnar Andersson, Bertil Jönsson och Knut Andrén(enhälligt).